

Datum
2024-05-17

Diarienummer
SN-2024/838.111

Handläggare
Anja Koerner
Anja.Koerner@huddinge.se

Mottagare
Socialnämnd

Information om utvidgat utreseförbud enligt LVU

Förslag till beslut

Nämnden noterar till protokollet att den har tagit del av Information om utvidgat utreseförbud enligt LVU.

Sammanfattning

Regeringen föreslår att utreseförbudet i LVU ska utvidgas. Enligt förslaget ska utreseförbud kunna beslutas utifrån sådana omständigheter som kan utgöra grund för vård enligt LVU. Regeringen föreslår även att straffansvaret för egenmäktighet med barn ska utvidgas till att också omfatta gärningar där barn förs bort för att hindra att vård enligt LVU påbörjas. Riksdagen har röstat ja till förslaget, lagändringarna börjar gälla den 1 juni 2024.

Beskrivning av ärendet

Bakgrund

Ett förbud mot att lämna Sverige (utreseförbud) ska meddelas om det finns en påtaglig risk för att någon som är under 18 år förs utomlands eller lämnar Sverige i syfte att ingå äktenskap eller en äktenskapsliknande förbindelse eller könsstympas (se 31 a § lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, LVU). Det förekommer dock skadliga utlandsvistelser för barn i betydande omfattning även i andra fall och regeringen vill därför utvidga utreseförbudet för barn. Enligt regeringen är utreseförbud det mest effektiva sättet att skydda barn mot skadliga utlandsvistelser och det är angeläget att kunna skydda de barn som riskerar att utsättas för skadliga förhållanden utomlands. Regeringen vill även se ett utvidgat straffansvar för egenmäktighet med barn som omfattar gärningar där ett barn under 15 år förs bort eller annars undanhålls för att hindra att vård enligt LVU påbörjas.

Nya grunder för utreseförbud

Utreseförbud utifrån förutsättningar för vård enligt LVU

Regeringen föreslår att grunderna för utreseförbud ska utökas. Enligt de föreslagna ändringarna i 31 a § LVU ska ett utreseförbud meddelas för den som är under 18 år om det finns en påtaglig risk för att han eller hon förs utomlands eller lämnar Sverige, och hans eller hennes hälsa eller utveckling skadas under utlandsvistelsen på grund av:

- fysisk eller psykisk misshandel, otillbörligt utnyttjande, brister i omsorgen eller något annat förhållande i boendemiljön, eller
- eget missbruk av beroendeframkallande medel, brottslig verksamhet eller något annat socialt nedbrytande beteende.
- Ett utreseförbud ska också meddelas om det finns en påtaglig risk för att den unge förs utomlands eller lämnar Sverige i syfte att ingå äktenskap eller en äktenskapsliknande förbindelse.

De nya grunderna motsvarar grunderna för vård enligt 2 och 3 §§ LVU, det vill säga förhållanden i barnets miljö respektive barnets eget beteende. Till skillnad från en bedömning enligt 2 och 3 §§ LVU är det dock *riskerna under en utlandsvistelse* som ska bedömas. En bedömning ska göra i varje enskilt fall om uppgifterna som kommit fram kring förhållandena innebär att risken för barnets hälsa eller utveckling är tillräckligt allvarligt. Utreseförbud kan beslutas oberoende av samtycke från vårdnadshavaren eller från den unge, om han eller hon har fyllt 15 år.

Förhållanden i barnets miljö

Enligt regeringen ska de förhållanden i barnets miljö, som i Sverige hade kunnat utgöra grund för ett beslut om vård enligt 2 § LVU, även kunna ligga till grund för utreseförbud. I stället för ”annat förhållande i hemmet” som det uttrycks i 2 § LVU gäller dock för utreseförbud ”annat förhållande i boendemiljön”. Skillnaden beror på att de skadliga förhållandena inte är direkt kopplade till barnets hemmiljö i Sverige. Med ”boendemiljön” avses alla de situationer när barnet direkt eller indirekt står under vårdnadshavarens eller en annan fostrares inflytande.

Enligt regeringen kan utreseförbud bli aktuellt vid exempelvis uppfostringsresor eller omvändelseförsök av hbtqi-personer. Även påtaglig risk för bortförande av barn från en vårdnadshavare i Sverige bör kunna leda till utreseförbud om omständigheterna kring bortförandet är tillräckligt skadliga för barnet. En vårdnadshavare som genom att lämna Sverige försöker undkomma ingripande från socialtjänsten till följd av missbruk kan också inkluderas.

Dessutom bör situationer där barnet kan föras utomlands för att utsättas för brott, som exempelvis människohandel, eller kan komma att befinna sig i en miljö där det begås allvarliga brott omfattas. Att barnet riskeras att föras till ett krigsområde eller en miljö där vårdnadshavaren tänker anmäla sig till en terrororganisation kan också leda till utreseförbud. Regeringen föreslår att könsstympning inte längre ska nämnas uttryckligen i bestämmelsen, men att det ska ingå i grunden fysisk misshandel.

En ytterligare omständighet som ska beaktas är om barnets vistelse utomlands kommer påverka skolgången negativt eller om detta, ensamt eller tillsammans med andra omständigheter, kan medföra en påtaglig risk för att barnets hälsa eller utveckling skadas. Enligt regeringen kan så vara fallet om det rör sig om en längre utlandsvistelse som sträcker sig utanför skolloven och barnets rätt till utbildning inte tillgodoses på ett tillfredställande sätt under vistelsen.

Barnets eget beteende

Regeringen föreslår även att omständigheter som är kopplade till barnets eget beteende, motsvarande vård enligt 3 § LVU, ska kunna ligga till grund för utreseförbud. Det kan exempelvis röra sig om att barnet har avsikt att ha samröre med en terrororganisation eller vistas i ett krigsområde, eller att barnet under en utlandsvistelse söker sig till en destruktiv miljö eller kan komma att prostituera sig.

Undantag från utreseförbud

Socialnämnden får besluta om ett tillfälligt undantag för ett utreseförbud för en viss resa (se 31 i § LVU). Enligt den föreslagna ändringen i bestämmelsen får sådant beslut endast fattas om det inte finns någon risk för att den unge förs utomlands eller lämnar Sverige eller under resan förs eller beger sig till ett annat land och då drabbas av eller utsätter sig själv för sådana förhållanden som föranlett utreseförbudet. Ändringen motsvarar de ändrade grunderna för utreseförbud, men innebär även en begränsning av ramen för socialnämndens prövning. Detta eftersom socialnämnden alltså endast ska ta ställning till om det saknas risk för att barnet utsätts för eller utsätter sig för sådana omständigheter som föranlett utreseförbudet.

Om socialnämnden vid en prövning av tillfälligt undantag bedömer att det har tillkommit ytterligare omständigheter som kan utgöra skäl för ett utreseförbud bör nämnden fatta beslut om ett tillfälligt utreseförbud, eller ansöka om ett nytt utreseförbud hos förvaltningsrätten på grund av att nya omständigheter har framkommit.

Ett utvidgat straffansvar för egenmäktighet med barn

Vidare föreslår regeringen ändringar i bestämmelsen om straffansvar för egenmäktighet med barn. Av 7 kap. 4 § andra stycket brottsbalken, BrB, följer att den som obehörigen skiljer ett barn under femton år från någon som vårdar barnet med stöd av LVU döms för egenmäktighet med barn om gärningen inte utgör brott mot frihet eller främjande av flykt.

Straffansvaret gäller i dagsläget endast om LVU-vården faktiskt har påbörjats, vilket innebär att det inte är straffbart enligt bestämmelsen att exempelvis föra bort barn till andra länder för att förhindra att ett beslut om LVU verkställs, så till vida det inte också innebär exempelvis ett skiljande av barnet från den andra föräldern (se 7 kap. 4 § första stycket BrB). Regeringen anser därför att straffansvaret för egenmäktighet bör utvidgas och att ett bortförande eller annat underhållande av ett barn för att förhindra vård enligt LVU bör vara straffbart oavsett om vården påbörjats eller inte.

Regeringen föreslår därför att 7 kap. 4 § BrB kompletteras med en ny punkt som innebär att straffansvaret utvidgas till att även omfatta den som för bort eller annars undanhåller ett barn under femton år, om gärningen är ägnad att hindra att vård enligt LVU påbörjas och gärningen inte utgör brott mot frihet.

Med vård avses både vård som följer av ett beslut om vård och som följer av ett beslut om omedelbart omhändertagande. Gärningen ska vara "ägnad att" hindra att vården enligt LVU påbörjas. Det kommer därför bli fråga om en bedömning av om gärningen typiskt sett innebär ett hindrande. Det krävs dock inte att beslutet faktiskt inte har gått att verkställa.

Om barnet är bortrest när beslutet om vård eller omedelbart omhändertagande fattas bör gärningen som utgångspunkt inte anses vara ägnad att hindra vården om barnet återkommer som planerat. Om resan däremot förlängs efter beslutet eller barnet under resan göms undan eller lämnas över till någon annan, kan det antas att gärningen är ägnad att hindra att beslutet fastställs.

Enligt regeringen bör straffansvaret enligt den nya punkten endast komma i fråga under tiden som beslutet om vård eller det omedelbara omhändertagandet gäller. Om bortförandet eller undanhållandet omfattar flera olika beslut om vård eller omedelbart omhändertagande bör det röra sig om flera brott.

Sekretess

Regeringen föreslår även att en ändring ska införas i 35 kap. 20 § offentlighets och sekretesslagen (2009:400). Den innebär att sekretess ska gälla för uppgift om en enskilds personliga förhållanden hos Polismyndigheten i verksamhet som

syftar till att upprätthålla utreseförbud och tillfälliga utreseförbud om det kan antas att den enskilde eller någon närstående till honom eller henne lider men om uppgiften röjs.

Ikraftträdande

Riksdagen har röstat ja till lagändringarna som träder i kraft den 1 juni 2024.

Förvaltningens synpunkter

Genom det utvidgade utreseförbudet kommer det innebära ett viss mer arbete för förvaltningen eftersom förändringarna i lagen omfattar en betydligt större målgrupp än tidigare.

Ekonomiska och juridiska konsekvenser

De ekonomiska konsekvenserna, kommer som nämnts innebära en större arbetsmängd för förvaltningen. De juridiska konsekvenserna innebär ett ökat skydd och en ökad rättssäkerhet för kommunens för barn och ungdomar.

Jenny Swärd
Socialdirektör

Kristin T Johansson
Verksamhetschef

Beslutet ska skickas till

Klicka eller tryck här för att ange text.